

Podvodna arheološka istraživanja uvale Veštar 2008. – 2010. / Ricerche archeologiche subacquee nella baia di Vestre 2008 – 2010,

urednik Damir Matošević, autori kataloga Luka Bekić, Josip Višnjić, Mladen Pešić, Mario Bloier, Rovinj: Zavičajni muzej grada Rovinja, 2011., 84 str.

Rezultati podvodnih arheoloških istraživanja uvale Veštar predstavljeni su u srpnju i kolovozu 2011. izložbom u Zavičajnom muzeju grada Rovinja. Kao što je uobičajeno, u povodu izložbe tiskan je katalog *Podvodna arheološka istraživanja uvale Veštar 2008. – 2010.*, čime je privremeni izložbeni postav osigurao trajnu prezentaciju široj javnosti. Knjiga tekstovima četiriju autora objedinjuje rezultate arheološkoga istraživanja. Mekoga je uveza u formatu A4, a dvojezični je tekst (hrvatski i talijanski) oblikovan dvostupčano. Poslije “Predgovora” (5), koji potpisuje urednik kataloga Damir Matošević, autori u osam poglavlja (7-40) izlažu o tijeku i metodologiji istraživanja te nepokretnim i pokretnim nalazima koji su kronološki prikazani od najstarijih prema najmlađima. “Katalog pokretnih nalaza” (41-67) uz detaljniji opis pojedina noga predmeta sadrži i fotografiju karakterističnoga nalaza, a dodatna vizualizacija nalaza omogućena je tehničkim crtežima (68-84).

Prvo poglavlje, “Uvod” (7-8), sadrži prikaz dosadašnjih spoznaja o arheološkom lokalitetu u uvali Veštar, južno od Rovinja. Istraživanja sistematizirana u katalogu prva su ovakve vrste provedena na ovom nalazištu jer su se dosadašnje spoznaje temeljile na slučajnim, površinskim nalazima, poznatim iz stručnih publikacija. Nalazi koji su tako prikupljeni u Veštru antičke su provenijencije. Uz ostatke antičkih zidova, u Veštru su dosad pronađeni razni dekorativni arhitektonski elementi poput kockica mozaika, mramornih i granitnih obloga, fragmentirani uporabni predmeti od keramike i stakla, antički građevinski materijal, natpis nadgrobnooga karaktera, kameni elementi tijeska za preradu maslina i grožđa te numizmatički nalazi. Antička grobnica istražena 1991. bila je jedini stručno dokumentirani nalaz iz Veštra do suvremenih istraživanja.

“Novija podvodna istraživanja” (9-10) naslov je poglavlja u kojem je istaknut međunarodni istraživački karakter podvodnih arheoloških istraživanja u Veštru, koja koordinira Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru, pod vodstvom Luke Bekića. U istraživanju sudjeluju i Hrvatski restauratorski zavod, Bayerischen Gesellschaft für Unterwasserarchäologie te Zavičajni muzej grada Rovinja.

U poglavlju “Nepokretni nalazi” (10-12) prikazana je metodologija terenskoga istraživanja i stratigrafija istraženih arheoloških slojeva. Uz antički mol na južnoj strani uvale istražene su dvije sonde dimenzija 4 x 2 metra. “Pokretni nalazi” (12-14) sumaran je prikaz raznovrsnih pokretnih nalaza od keramike, stakla, kamena, metala i životinjskih kostiju. U gornjim slojevima istraženih sondi prevladavaju novovjekovni nalazi od oko 15. do 18. stoljeća. Uz znatne količine novovjekovnoga građevinskog materijala razasutoga po dnu, pronađeni su ulomci keramičkih i staklenih posuda te staklene sirovine. U donjim slojevima su, kao i mjestimično na površini dna, pronađeni rimski nalazi keramičkih uporabnih predmeta te elementi urušenih rimskih zgrada.

Daljnji prikaz pokretnih nalaza sastoji se od tri poglavlja u kojima je materijalna ostavština iz Veštra, pronađena u recentnim istraživanjima, kronološki grupirana prema konvencionalnoj periodizaciji prošlosti i vrsti nalaza. Iako istražene sonde nisu sadržavale prapovijesne nalaze, u poglavlju “Prapovijesni nalazi” (14) istaknuto je da je tijekom višegodišnjega pregleda uvale sakupljeno nekoliko rožnjačkih jezgri i alatki te se ukazuje na mogućnost postojanja naselja iz razdoblja od neolitika do eneolitika.

Rimskodobni nalazi interpretirani su u poglavlju “Antički nalazi” (14-24), koje je podijeljeno na manje cjeline (potpoglavlja): “Amfore”, “Svakodnevna keramika”, “Fina keramika”, “Građevinski materijal” i “Ostali nalazi”. Česti nalazi na rimskim ruralnim nalazištima predstavljaju amfore, a glavnina pronađenih prilikom podvodnih istraživanja u Veštru pripada tipu Dressel 6B, čija je proizvodnja u ranocarskom razdoblju potvrđena na istarskom poluotoku u Fažani i Loronu. Svakodnevnu keramiku namijenjenu pripremi, čuvanju ili konzumiranju hrane obradio je Mladen Pešić. U ovoj skupini prevladavaju lonci proizvedeni u sjevernoitalskim radionicama tijekom 1. stoljeća, a zastupljeni su i primjeri egejske provenijencije s kraja 1. i početka 2. stoljeća. Pronađeni ulomci zdjela proizvodi su južnoitalskih radionica iz 1. i početka 2. stoljeća.

Mario Bloier interpretirao je finu keramiku, građevinski materijal i ostale nalaze. Fino stolno posude svrstano je u dvije osnovne kategorije: *terra sigillata* i keramika tankih stijenki, a kronološki se može odrediti u razmjerno male vremenske odsječke od nekoliko desetljeća. Keramika s crvenim premazom i reljefnom dekoracijom (*terra sigillata*) pronađena je u

nekoliko tipoloških inačica, među kojima se ističu dva ulomka tzv. *Sarius* šalice. Svi su ulomci datirani u Augustovo razdoblje i sjevernoitalske su provenijencije. Među keramikom tankih stijenki, većim dijelom datiranim u 1. stoljeće, prevladavaju ulomci sive boje izrađeni od fino pročišćene gline. Sjeverna Italija mjesto je proizvodnje najvećega broja primjeraka ove keramike, no pronađeni su i primjerci proizvedeni u susjednoj Liburniji i Noriku. Nalazi građevinskoga materijala, koji u velikoj mjeri plijene pažnju istraživača rimskih ruralnih objekata jesu krovni crjepovi (*tegulae*) s oznakom (pečatom) proizvođača. U Veštru su pronađena dva takva krovna crijepa s pečatom *Fvulloni* i *C.L.Fvull* koji su u nekoliko primjera poznati iz Furlanije i Istre, no još uvijek im je nepoznato mjesto proizvodnje i preciznija datacija. Od ostalih antičkih nalaza pronađeni su dijelovi staklenih boca i posuda te brojni nalazi pršljenova, odnosno keramičkih utega za ribarsku mrežu.

Srednjovjekovne i novovjekovne nalaze obradio je Josip Višnjić (24-33). Keramičko posuđe iz ovih povijesnih razdoblja zastupljeno je u nekoliko tipoloških inačica: gruba keramika bez premaza i ukrasa, keramika s caklinom (*inventriata*), keramika s engobom (*engobiata*) i keramika s majoličkim premazom (*smalata*). Većina je nalaza ovoga tipa prikupljena s morskoga dna izvan jasnoga stratigrafskoga konteksta. Analogije gruboj keramici autor pronalazi u širem području Rovinjštine i u Faenzi u primjerima datiranim u 16. – 18. stoljeće. Nalazima keramike s caklinom pripada nekoliko tipova kuhinjskoga posuđa, od kojih se većina datira u razmjerno široko razdoblje, od 14. do 19. stoljeća, a manji broj tava moguće je datirati u drugu polovicu 16. ili 17. stoljeće. Zasebnoj podskupini pripada posuda s crnom glazurom iz 18. ili prve polovice 19. stoljeća.

Među keramikom s engobom najstariji primjer, datiran u razdoblje od kraja 13. do 15. stoljeća, potječe iz venetskih radionica. Najbrojnija skupina novovjekovnoga posuđa iz Veštra predstavlja gravirana *engobiata*, koja, izuzev ulomka iz 14. stoljeća, u većoj mjeri pripada kasnijem vremenu. Među renesansnim graviranim posuđem ističu se dva primjera ukrašena motivom brda Kalvarije s križem i tri čavla. Najbrojnija skupina gravirane keramike iz Veštra proizvedena je u Venetu, Emiliji Romagni i Lombardiji tijekom druge polovice 16. i prve polovice 17. stoljeća.

O proizvodima uvezenima sa zapadnoga Sredozemlja svjedoči ulomak španjolsko-maurske lustrum majolike, keramike koja se proizvodila na

području Valencije krajem 14. i tijekom 15. stoljeća. Ostali ulomci s majoličkim premazom iz 15. – 17. stoljeća proizvod su radionica iz Emilije Romagna, Toskane, Venecije i Faenze.

Posebnu skupinu nalaza predstavljaju predmeti korišteni prilikom proizvodnje glaziranoga keramičkog posuda, poput trokrakih podložaka i cilindrične posude namijenjenih odvajanju i zaštiti predmeta prilikom pečenja da ne bi došlo do međusobnoga sljepljivanja. Temeljem ovih nalaza autor ističe mogućnost postojanja proizvodnoga pogona za glazirano keramičko posuđe. Nalazi keramičkoga posuda pružaju sliku života na lokalitetu u kasnom srednjem i novom vijeku s najvećim intenzitetom života u 16. i 17. stoljeću.

Od staklenih nalaza, izdvojeni su ulomci čaša koje se datiraju od oko 16. do 18. stoljeća. Zanimljivost predstavljaju i stakleni štapići koji predstavljaju sirovinu za izradu staklenih predmeta. Uza staklene štapiće, nalaz komada staklene zgure govori u prilog mogućnosti proizvodnje staklenih predmeta u novovjekovnoj povijesti Veštra. Tri ulomka tuljaca lula za pušenje duhana iz razdoblja od druge polovice 17. do početka 19. stoljeća obogaćuju repertoar novovjekovnih nalaza. Među nalazima se ističe i brončana svećtačka medaljica s prikazom pet svetaca kanoniziranih 1622. godine. Nalazi novovjekovnih građevinskih opeka i crjepova koji su u obliku građevinske šute razasuti na širem području uvale svjedoče o odlaganju građevinskoga otpada kroz duže razdoblje.

U poglavlju “Zaključak” (34–37) iznesene su tehničke karakteristike mola na južnom dijelu uvale koji je, sudeći prema nalazima iz istraženih sondi, bio u funkciji rimskoga gospodarskog kompleksa iz 1. i 2. stoljeća. Ovaj je mol u literaturi poznat od sredine 20. stoljeća, no novijim su istraživanjima revidirane njegove dimenzije i geodetski su snimljeni razmjerno veliki kameni blokovi kojima je mol građen. Istaknuto je da je na obali sakupljeno znatno više kasnoantičkih i ranosrednjovjekovnih nalaza od ranoantičkih, koji nažalost nisu predstavljeni i interpretirani u katalogu izložbe. Te nalaze istraživači povezuju s naseljem iz kojega potječe graditelj crkve sv. Marije Formoze u Puli, ravenki nadbiskup Maksimijan. Nakon što je početkom 7. stoljeća naselje napušteno, početkom 15. se stoljeća uvala počela rabiti kao luka obližnjih Bala.

I na kraju treba spomenuti jedan, sasvim sigurno slučajan, propust koji se odnosi na nepostojanje grafikona u knjizi, a na koje se upućuje čitatelja

(29-30). Katalog izložbe *Podvodna arheološka istraživanja uvale Veštar 2008. – 2010.* znatan je doprinos popularizaciji arheološke kulturne baštine Rovinjske, ali i stručnom i znanstvenom vrednovanju arheoloških nalaza, a time i istraživanju prošlosti istarskoga poluotoka.

Davor Bulić

Ostavština Slavomira Cerovca (Mira Blažinčića),
Zavičajni muzej u Buzetu, 2011.

Slavomir Cerovac (1902. – 1979.), na Bužeštini poznat kao Miro Blažinčić,¹ bio je jedan od utemeljitelja i prvi djelatnik Zavičajnoga muzeja u Buzetu, radeći u njemu više od jednoga desetljeća, do 1972. godine. Neumorno je prikupljao muzejsku građu te stvarao i vlastitu zbirku predmeta koje je pronalazio u Buzetu i bližoj okolici. Prema zapisima, čini se da je prve primjerke prikupio još oko 1950. te se time nastavio baviti sve do preseljenja u Opatiju sredinom 70-ih godina prošloga stoljeća. U navedenom je vremenu sakupio “sadržajno bogatu i brojčano opsežnu ostavštinu, koja tematskim karakterom predmeta pokriva različite aspekte života i rada, od etnografskih predmeta ruralnog stanovništva do zametaka građanskog života”.² Prvi je zbirku pregledao, djelomično popisao i opisao povjesničar umjetnosti i arheolog iz Rijeke Berislav Valušek. Radeći na zbirci početkom 2009., zapisao je kako se “zbirka sastoji od namještaja, slika, hladnog i toplog oružja, militarije, keramike, satova, svijećnjaka, gramofona, pegli, mlinaca za kavu, lula, tabakera, znački, numizmatike, poštanskih maraka, glazbenih instrumenata, etnografskih predmeta, različitih dokumenata, arheoloških i geoloških nalaza i *variae*”.³

Na temelju ovlaštenja gradonačelnika Buzeta, a sukladno zaključku Upravnoga vijeća o postupku otkupa kulturno-povijesne zbirke Ostavština Mira Blažinčića, Pučko otvoreno učilište “Augustin Vivoda” (zastupano po ravnateljici Mirjani Pavletić) sklopilo je s dotadašnjom vlasnicom ostavštine

1 O njegovu životu i radu više u knjizi: Danilo Cerovac – Saša Nikolić, *Slavomir Cerovac – Miro Blažinčić*, Buzet 2003.

2 Gracijano Kešac, ravnatelj Povijesnoga i pomorskoga muzeja Istre, u Stručnom mišljenju o kulturno-povijesnoj zbirci Ostavština Mira Blažinčića, arhiva Zavičajnoga muzeja Buzet.

3 Berislav Valušek, *Zbirka Miro Blažinčić*, rukopis, arhiva Zavičajnoga muzeja Buzet.